

ЦИЈЕНА:

За Црну Гору на годину 8 круна, на по године 4 круне.
За Аустро-Угарску Босну и Херцеговину на годину 12 кр. на по године 6 круна.
За све остале земље годинице 30 франака у злату, на по године 10 франака у злату.
Претплата се прима само у годишњим и полугод. роковима.
Поједини број 20 пара.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ

Власник: Државна Штампарија

Издаје суботом

Одговорни уредник: С. Рамадановић

СЛУЖБЕНИ ДИО

ПРАВИЛА

О

екстернистима

Екстерни ученици.

Чл. 1.

Екстерни ученици су они, који нијесу уписани и не похађају ни једну средњу школу, или су је својеволјно напустили, или су били отпуштени, или у њу нијесу никако ни улазили.

Чл. 2.

Екстернисти могу бити пуштени на испит за који му драго од нижих разреда, а за више само послје издржаног нижег течајног испита.

Рокови за испите.

Чл. 3.

Рок је за полагање испита екстерним ученицима: *љетњи, јесењи и зимски*.
Љетњи рок (при крају школске године) је за оне, који полажу испите из свих предмета.

Јесењи рок (почетком школске године) је за оне, који на љетњем року буду одбијени на два мјесеца.

Зимски рок (почетком календарске године) је за оне, који су на љетњем року одбијени на шест мјесеци.

Дане у које ће се испити полагати одређује гимназијска управа.

Услови за испите.

Чл. 4.

Кандидати за испит дужни су се пријавити гимназијској управи на 15 дана прије рока кад желе испит полагати.

Чл. 5.

Уз пријаву сваки кандидат треба да приложи:

- крштеницу;
- увјерење о свом владању од надлежне власти;
- сва свједочанства школа, које је похађао или да писменом изјавом утврди предмете и градиво које је савладао.

Чл. 6.

На испит могу бити припуштени сви они, који задовоље захтјева у чл. 4. и 5. с тим:

- ако су добра владања;
 - ако нијесу изганањем изгубили право на школовање, према позитивним школским законима;
 - ако је прошла бар пуна година дана од како су из школе иступили;
 - ако имају онолико година, колико би морали имати да су редовно средњу школу похађали, према школском закону.
- За оне, који полажу испит зрелости одласно VIII разред, ова ограничења не вриједе.

Чл. 7.

Који ће кандидат, и за који разред бити пуштен на испит, одлучује професорски збор на основу поднесених докумената и одредаба ових правила.

Чл. 8.

Кандидат, који се пусти на испит дужан је платити таксу за ма који нижи разред: 50; а за виши: 80 круна.

Такса за нижи течајни испит износи 20 круна.

За поправни испит у јесењем року такса износи за ниже разреде 15 а за више 25 круна.

Такса за поправне испите у зимском року износи за ниже разреде 25 кр. а за више 45 круна.

Писмени и усмени испити.

Чл. 9.

Испит је писмени и усмени.

Писмени испит полаже се из оних предмета из којих се по гимназијском настав. програму раде писмени задаци, а усмени испит из свих обавезних предмета (сем цртања, калиграфије и гимнастике) па и из оних, који се уче у нижим разредима,

а не уче у оном разреду за који се испит полаже.

Чл. 10.

Од полагања испита из појединих предмета може бити кандидат ослобођен по ријешењу испитне комисије, ако се из поднесених докумената (сведочанстава) увиди, да је те предмете у опсегу настав. програма са задовољавајућим успјехом положио.

Испитна комисија и њене одлуке.

Чл. 11.

Испитну комисију редовно састављају наставници, који испитне предмете те године предају, а председник је комисије Управитељ те средње школе. Чланом комисије не може бити наставник, који је приватно подучавао кандидата, или који је с њим у сродству.

Чл. 12.

Који кандидат има слабе оцјене из више од половине писмених задатака не припушта се на усмени испит, већ се сматра одбијеним на годину дана.

Чл. 13.

По издржаном усменом и писменом испиту комисија одлучује у који би разред кандидат био способан ступити и о томе му издаје свједочанство као редовним ученицима с напоменом да је одржао испит по одредбама за екстернисте.

На основу овог свједочанства кандидат може бити примљен у средњу школу као редован ученик, ако сетоме не противе изрична наређења школских закона.

Чл. 14.

Кандидат се одбија:

на годину дана, ако је пао:

а) из три или више предмета; или

б) из српског језика и математике;

на шест мјесеци, ако је пао:

а) из два предмета, (ако то није српски и математика);

б) из српског језика;

на два мјесеца, ако је пао из једног предмета (а то није српски језик).

Природне науке: ботаника, зоологија и минералогја с хемијом, рачунају се у свједочанству један предмет (јестасте ница).

Чл. 15.

У јесењем и зимском року полаже се испит (писмени и усмени) само из оних предмета због којих је кандидат одбијен на љетњем року.

Чл. 16.

Ко се не пријави за одређени рок губи право на поправни испит, а подвргава се касније испиту из свих предмета, као и онај, који је одбијен на годину дана.

Чл. 17.

Од испитне таксе одваја се 10% за фонд сиромашних ученика, а остатак се дијели сарајерно међу чланове испитне комисије тако да председник и они који имају да оцјене писмени задатак добију на испитима за ниже по један а на онијем за више разреде по два перпера више. Наставнику који испитује из више предмета рачунају се два предмета као један и по, а три као два, аналогно се рачуна и председнику кад је испитач.

Ова Правила ступају у живот од дана публикаовања у званичном листу.

ПБр. 3130

3. октобра 1909. г.

на Цетињу.

Заступник Министра Просвјете и Црквених Послова,

Министар Правде,

Д-р С. Дрљевић с. р.

Господин Живко Драговић, државни савјетник, заузет својим приватним пословима, није се могао примити председништва и чланства у комисији за полагање учитељских испита на основу чл. 35., 41. и 78. закона о народним школама.

Из Канцеларије Министарства просвјете и цркв. послова, на Цетињу, 2. октобра 1909. год. Кбр. 3356.

На основу члана 9. Уредбе школе за финансијске и административне чиновнике, Професорски Савјет исте школе ријешао је:

I

да се за редовне ученике ове школе а на основу чл. 10. тачке а) и б) приме слиједећи кандидати:

Андрија Вукић, Андрија Вујошевић, Божина Бапановић, Видак Вушовић, Вуко Шпадијер, Вуко Царичић, Владимир Пејовић, Душан Ј. Милић, Ђоко Баровић, Ђоле Ђурковић, Ђуро Мандић, Илија Филиповић, Јован Б. Дрецуи, Јован С. Радовић, Јован Ђурашковић, Јован П. Иванишевић, Јован Л. Врбица, Јово Ј. Бартол, Јошо К. Мартиновић, Јоко Иванишевић, Јако Лаиновић, Кијун Мијушковић, Лука Кастратовић, Мило С. Јовићевић, Милован Санчић, Милош Грујић, Мираш Јанковић, Никола М. Иванишевић, Никола Рацковић, Ново Вугделић, Перо Бошковић, Перо Поповић, Перо М. Поповић, Радун Вуксановић, Саво Ф. Иванишевић, Тихомир Фатић, Томо Поповић, Филип Вукчевић, и Филип Крушка.

II

да се за ванредне ученике ове школе а на основу чл. 11. Уредбе, приме слиједећи кандидати:

Андрија Мрчарица, Андрија Л. Голубовић, Божина В. Кујовић, Благоје Г. Радовић, Благо Анђелић, Васиљ Дабановић, Васо Ј. Алексић, Васко Маројевић, Вуко Ст. Минић, Вукашин Кујовић, Вукота Стјачић, Вуксан Драговић, Вукосав Б. Станковић, Видак Пејовић, Данило Делић, Душан Јововић, Душан П. Лекић, Душан Р. Марковић, Душан Л. Пламенац, Ђуро Ј. Ђуровић, Ђуро Ђуришић, Ђуро Јовићевић, Живко М. Јовићевић, Живко Никчевић, Живко И. Перишић, Зеко Мартиновић, Јанко Р. Пејовић, Јован Газивоца, Јово Раичевић, Јошо Ј. Фатић, Јосиф З. Шошкић, Крсто Пекић, Лазар П. Шћепановић, Лазо С. Врбица, Лука З. Поповић, Љубомир Булатовић, Марко Николић, Марко Ражнатовић, Марко Радошевић, Марко Ф. Шоћ, Марко Поповић, Милија М. Перовић, Мило Р. Ђурановић, Мило Лекић, Михаило Л. Пековић, Михаило Ракочевић, Митар Ј. Вулековић, Митар Јовићевић, Милосав Николић, Милутин В. Мијовић, Никола Л. Марђеновић, Петар Рајковић, Петар Ј. Краљевић, Петар Ковачевић, Петар М. Пејовић, Петар Вукчевић, Периша М. Машковић, Перо Б. Павишић, Радован Т. Драговић, Радован В. Николић, Радомир Милетић, Ристо Бошковић, Саво Чубрановић, Саво В. Меденица, Саво Ђ. Кривоканић, Саво Л. Савићевић, Симо Ђ. Вукаловић, Симо Ђ. Кривоканић, Симон Кажих, Секула М. Влаховић, Стефан Ђурашковић, Станко П. Тодоровић, Томо Спасојевић, Томо Т. Самарић, Филип Протић, Филип Гојнић, Шпиро Н. Радовић, Шако Ђ. Лекић.

Пријављених кандидата било је и то: за редовне 72; а за ванредне ученике 114 од којих су примљени за редовне 39 а за ванредне 78.

Примљени, како редовни тако и ванредни ученици нека пошаљу за уписницу до 3. јергера, најдаље до 10. ов. мјесеца т. г.

Редовни пак ученици имају се лично пријавити Управи ове школе на дан 15. ов. мј. у 3 сата по подне.

Ш. за Ф. А. Ч.

Бр. 123

Цетиње, 2. окт. 1909.

Управник

Мил. Ж. Јовановић с. р.

НЕСЛУЖБЕНИ ДИО

Дворске и дипломатске вијести

— Њихова Краљевска Височанства Велика Херцегинја од Мекленбург—Стрелица, Књаз Нашљедник и Књагинја Милица са Својим пратњама походили су у прошли четвртак развалине старе Дукље. Са Њима су на Дукљу ради потреб-

них објашњења отпутовали и г. г. професор д-р Алфред Шиф, археолог из Берлина и државни савјетник, проф. Живко Драговић. Њ. Кр. В. Велика Херцегинја прегледала је са великим задовољством сва до сад учињена раскопавања почињући од главног уласка на Дукљу са стране рјечице Ширалије па до краја старе вароши на бријегу Морачи, као: чувену римску базилику, храм богиње Дијане, двије хришћанске цркве, римске терме и многе остатке приватних здања, и пажљиво је саслушала сва објашњења о њима. По Њеној жељи почело се у Њеном присуству на неколика мјеста на Дукљи и старом дукљанском некропољу с откопавањем, а између осталог отворен је том приликом један дио лијевог зида арене старог римског амфитеатра. У исто вријеме Њено Краљевско Височанство прегледала је старе новце и разноврсне ситније предмете са Дукље, који су нађени већином у гробницама, а смјештени су боји у једној кућици на Дукљи, у којој се сада налази „Рогатска Читаоница“.

Пошто су Њихова Краљевска Височанства прегледала дукљанске знаменитости, служен је био објед на једној зеленој пољани, близу састанка ријека Мораче и Зете, а под густим хладом старих дубова. Баш кад су сјели за намјештену софру, веома их је обрадовао изненадни долазак Њ. Кр. В. Књаза Господара, који је у пратњи г. г. бриг. сердара Јанка Вукотића и бриг. Блажа Бошковића Својим аутомобилом на Дукљу нарочито дошао и ту се скоро један сат задржао. Са Дукље је Њ. Кр. В. Господар посетио Подгорицу и околину и одмах се иза тога повратио у Никшић заједно с министром унутрашњих дјела г. Ј. С. Пламенцем, који је у исто вријеме био стигао из Колашина.

По обједу су Њихова Краљевска Височанства разгледали још једном Дукљу, па су се Својим аутомобилима одвезли на Плавницу и одатле послје кратког бављења вратили преко Подгорице исту вече на Цетиње.

Посјета Дукље учинила је на Њ. Кр. В. Велику Херцегинју најљепши утисак, јер осим што је уживала у прегледу величанствених рушевина ове српске Помпеје, најпријатније је била изненађена неочекиваним срећањем с Њ. Кр. В. Књазом Господаром, а и вријеме је било ванредно лијепо, како се само пожељети може.

Упрошли понедјељник извољела су Њихова Краљевска Височанства присуствовати вечери, коју су у част Њ. Кр. В. Велике Херцегинје давали овд. царско-њемачки посланик г. Пилгрим-Балтац и госпођа.

У уторак послје подне Њих. Краљевска Височанства Велика Херцегинја од Мекленбург—Стрелица, Књаз Нашљедник и Књагинја Милица учинили су излет до Добрске Липе, гдјесу разгледали чувен у липску пећину, док је Њ. Кр. В. Књаз Нашљедник био у лову.

Јутрос су Њихова Краљевска Височанства отпутовала на Тополицу.

— Њ. В. Књаз Петар вратио се у прошли уторак у Никшић, одакле је био у недељу допутовао.

— Г. пуковник Александар Константиновић, отац Њ. В. Књагиње Наталије, послје дужег бављења на Цетињу, отпутовао је у четвртак у иностранство.

— Њ. Пр. Баки-беј, овд. царско-отомански посланик, повратио се у прошлу суботу са подужег одсуства.

— Г. барон Кун од Куненфелда, овд. аустро-угарски министар, долази данас на Цетиње.

— Г. Тодор Петковић, овд. кр. српски посланик, враћа се вечерас с породицом са подужег одсуства.

Шпанија и Француска у Мароку

У француским политичким круговима опажа се потоњих дана велика забринутост због енергичне акције, коју Шпанија предузима у Мароку. У Француској се сад увиђа, да Шпанији није била намјера да само покори нека марочка племена, већ да она тиме, што је око Мелиле концентрисала 60 хиљада својих војника, јасно испољава да у Мароку има сасвим друге циљеве. Француској је за угушење устанка у њеним марочким колонијама требало само 15000 војника, и тај број није био ни једног часа прекорачен, док на против Шпанија повлачи све више војске у Риф, и ако по извјештају њених генерала, који оперишу у сјеверном Мароку, Маури непрестано узмичу са својих позиција. С правом се, дакле, може питати, да ли Шпанија не намјерава пренијети сада терен војних операција изван граница својих посједа, те тако изазвати рат са самим марочким султаном. Томе у прилог говори и искреност једног војничког полузваничног шпанског листа, који је отворено нагласио, да Мароко није у стању накнадити Шпанији све трошкове њиховевојне експедиције, ушљед чега ће се Шпанија морати наплатити на други начин, то јест, мораће заузети нов комад марочког земљишта.

Међутим, осим са султаном Шпанијци би на том свом путу неминуно дошли у сукоб и са својим садашњим добрим пријатељима Французима. Ови држе сада „у име привремене окупације“ двије марочке вароши: Казабланку и Удду, али и њихове намјере иду за проширењем те окупационе сфере, па би им садашња акција Шпаније у сјеверном Мароку могла дати

повода, да отпочну с остваривањем својих идеја. Протест с француске стране противу шпанске политике у Мароку, потекао је најприје од генерала Д'Амада, који је отворено рекао: „Оно што Шпанија чини, није више полицијска мјера, јер за то су и сувише јаке трупе које су послате у Мелилу. Први успјеси пробудили су шпањолску војену партију и занијели авантуристичке духове на освајачке идеје. Шпањолске операције у кршевитом приморју сјеверног Марока, утичу већ сад неповољно на тржишта алжирске границе, а шта ће тек бити, кад се њихова акција још даље распростре? Ми морамо што прије да предузмемо нужне кораке, ако хоћемо да заштитимо наше политичке и привредне интересе у Африци. Дајући отворено израза своје мишљењу, ја мислим да служим својој отаџбини, па и сама Шпанија видјеће у томе само часну опомену и умјесан правац“.

Истина, генерал Д'Амад стављен је за овај свој говор на расположење, али та мјера не може ипак да ублажи нервозно узбуђење шпаньолских и француских органа. Генерал је најзад рекао само оно, што мисли и огроман дио његових земљака.

Мароко остаје, дакле, за Француску опасан осинак, а свака њена акција у овом часу, изнијела би на дневни ред, успркос Алгесираском уговору, питање о подјели марочког султаната између двије највише заинтересоване државе: Шпаније и Француске. Овакве пак подјеле често изазивају нове сукобе и заплете између учасника при подјели, све и ако би остале државе на њу мирно пристале. Зар није и супарништво између Аустрије и Пруске у Шлезвиг-Холштајну послје заједничког рата с Данском довело најпослије до крвавог сукоба између оба ова супарника? Осим тога је марочко питање још увијек међународни проблем, у коме све државе, које су потписале Алгесираски уговор, имају ријеч, а тиме се отвара само широко поље многобројних заплетима.

Дјечије погрешке — погрешке васпитања

Гласовити педагог Жан Жак Русо, каже у своме „Емилу“: Све је добро, што год је испало из руку творца свих створава. Све се изопачава, што прође кроз људске руке. Не овако али готово у истом смислу изражава се и њемачки филантроп Салцман у својој књижици о моравима: „За све погрешке и појаве својих питомаца мора васпитај да тражи узрока у самом себи“.

Нека ово гледиште и није тачно, —

слов преосвећеног епископа Кирила, који са свештенством у одеждама на црквеним вратима дочекује Високе госте и поздравља их срдачним добродошлицом.

На другоме мјесту и у другом приликама биће више говора о цркви морачкога манастира, овдје напомињем, да је та стара задужбина како спољнијем изгледом, тако унутрашњом обрадом збиља класичан праобраз средњевјековног српског немарства и сликарства. Ја прелазим на скице, на појединости овога занимљивог излета.

Када Високи путници изиђоше из цркве и пођоше на одмор у spremљени за њих стан, ми се најбошмо опет међу гомилом старијех познаника, са којима смо или дошли из Колашина или их затекли овдје. Мене занимају измјене, што ћу их послје дванајест година наћи у околини манастира и идем на јужна авлијска врата, пут занимљиве, стрмене Светигоре. На пролазу сретох оца архимандрита Михаила. Измијенио се стари ратник, стари борац за вјеру и слободу. Погнуо се нешто некада његов врти стас, забијелила се прије као угљен црна брада. Неду је поткосио некад крешко здравље, али духом он је исто бодар и свјеж, онај добри, пријатељски осмијех и сада му лебди на уснама, онај ватрени поглед у очима није се угаasio; ја сам увјерен, да у његовијем грудима још тиња нада, да ће он и опет под крстатјејем барјакком имати да прозбори ријеч, какву је на збору и мегдану витешка проговарао у добу борбе за народну слободу и народно јединство. Не могу друго, него му од свега срца зажелити, да дочека

пише „Трговински Гласник“ — ипак нам служи за примјер, како заблуде могу по каткад да буду корисне; јер сви родитељи и васпитачи, који се држи Русо-Салцманове теорије, морају да осјете огромно појачање савјесности и осјећаја одговорности.

Филантропи су мислили да се они односе према својим питоцима онако исто као вајари према материјали, од којег граде кипове. Као што је вајар божански свемоћан према своме благу, па му даје облике, како он хоће и како му се свиђа, тако су исто и ови педагози замислила да се могу улијетати у божји посао, односно да га исправљају. Његово појаш, говориху само да ствара људе, а њихово је да им дају облик. И они помислила, да су као умјетници за формирање душе свемоћни и да човјечју душу могу мијесити и гњавити као оно вајари своје бласто. Мислили су да ће тако свакој души дати облик блаженства.

Али тада дође „дарвинизам“, па спута у лудачку кошуљу све те филантропске педагоге, који су патили од лудила величине. Та кошуља зваше се нашлађе. Овај костим бјеше с почетка врло неподесан. Али кројачи идеја брзо су изумили да му даду згоднију форму. Тако тај костим уђе у моду и данас га готово сви носимо. Зар има што згодније, него се сваком врлином поносити као сопственом тековином, а за сваки порок казати: па то је нашлађна особина! Брани се слобода воље, кад се пријатно заголица сујета, а пориче се, кад на непријатан начин захтијева сопствену одговорност и кривицу.

Силне се већ злоупотребе правиле том изреком „нашлађна особина, нашлађна махна“! И збила, том „нашлађном махном“ даје се много што шта врло згодно извинити и оправдати. Међутим, нико не говори о нашлађном ослобођавању од махна, које такође мора бити, ако ћемо да будемо консеквентни.

Вјероватно је да ни мало не би школо, кад би се савјесност и осјећај одговорности мало појачали на рачун преферане хуманости. Свако ће сматрати за љењивца оног баштована, који у својој башти пусти све да расте, како је коме драго, па кад башта задивља, онда да се извињава на тај начин, како је таква земља и биљка, дакле, да су они криви а не он и нико други. Другога опет, који се дању ноћу труди и мучи, улажући све своје силе само да од купине помоћу културе створи малину, цио ће свијет исмијавати као лудака, који нема све даске у глави. Између ова два екстрема налази се паметни баштован, који паметно проучава природу земљишта и биљака и према томе одређује границе своме знању и умјењу, тј. ономе шта може да створи; који врло добро зна, да његовањем и културом може да ствара цвијеће, које и величином и дивним бојама изазива дивљење, али те особине може да производи само на рачун другог цвијећа — то је цвијеће глухо, неплодно, — који зна да је најозбиљније одговоран за коров, за наводњавање и посипање, ријечу, за његовање и гајење, за културу биљака.

Тако је с филантропима, тим вриједним проповједницима свемоћности, и с равнодушним фанатичарима о нашлађности и ту оно што је добро и здраво, по сриједи је између њих. Родитељи и вас-

питачи не треба да сврхе васпитања и наставе одређују родитељским имовним стањем, друштвеним положајем, жељама својим итд., него једино и само природом самога дјетета. Развитак природни, или ако баш хоћете, нашлађних особина може се унаприједити и кочити, ометати. Само ове двије три ријечи су довољне за обиљежавање целокупне области васпитања. Никад није пошло за руком, да се вјештачки произведу и одгаје особине, које природа није дала. „Што нема у човјеку, не може ни да изиђе из њега“.

Кад се код дјетета добри нагони не потпомажу и не управљају к свјетлости, а зли се не одсијеку, онда су „дјечије погрешке, — погрешке васпитања“ Гете пушта Херманову мајку да овим изредним ријечима обиљежи задатак васпитања: „Ми не можемо дјецу удешавати по нашем каљупу; како нам их је Бог дао, тако треба да их имамо и да их љубимо, и да их што боље васпитамо, чему које тежи. Јер један има ове, други оне дарове; сваком су потребни и сваки је ипак само на свој начин добар и срећан“.

Кад човјек од 50—60 година сведе рачун живота свога, онда он обично резигнацијом сведе овакав резултат: „Много сам хтио, а мало постигао“.

Али „он још и на гробу преседи наду“. Што њему бјеше ускраћено, то ипак дјецна његова могу постићи. Жеља потпуно оправдана и природна за свако родитељско срце. А и ништа јој се не може замјерити, докле год је само „скромна жеља“, чије се испуњење сасвим по споме вјерском становишту, оставља Богу или природи.

Свакако је то велика радост за родитеље, кад су им дјеца лијепо обдарена и кад по природној даровитости својој истакну родитељску жељу за свој циљ, коме се примичу с великом ревношћу и добрим успјехом. Али тешко родитељима, који са себином безобзирношћу хоће силом да им се испуни жеља, који до ситница одређују како да им се развија дијете, које се још није ни родило, и који дијете своје, кад дође на свијет, међу у прокрестову постељу¹⁾, коју је њихова себиност направила.

„Биће доктор“ — „биће професорка“, чује се често да се говори за дјецу која су још у повоју.

Па онда се дјечак да у гимназију и силом се гони да положи матуру, а овамо би у сваком другом послу и позиву, који захтијева ручне умјешности, био на свом мјесту и извјесно би напредовао. Али га је родитељска тврдоглавост намијенила да буде правник и тако се дјечак и младић немилосрдно мучи, често пута се од тога и разболи и умре — јер у овај рачун треба метнути по гдје које ђачко самоубиство, — и силом баца у позив, за који нема ни дара ни воље, и у коме ће се до смрти осјећати несрећан.

Погрешке и махне ових људи, који су достојно сажалења, нијесу пошлађне њихове кривце, нијесу нашлађене, него су их систематски произвели и одгајили сујетни несавјесни родитељи. С обзиром на то, стари Салцман ипак је у праву, кад у погрешкама и махнама васпитања тражи узрока за дјечије погрешке и махне.

¹⁾ У грчком митосу надимак чудовишта Помпеона, који је своје госте метао на постељу, па ако би се показала да је кратка, онда је покренувао гостима изишине дјелове тијела, а ако је дугачка, онда их растезао докле му није Тејез смрсно копце.

дрит се диже, упућује, наређује, савјетује, а при свршетку неизоставно додаје: „па лагано, и мирно и да је свакоме лијепо!“ Није чудо, кад се тако млађи упућује, да је сва она огромна маса народа и овога пута са манастирскога сабора понијела собом најљепшу успомену и жељу, да се и до године нађе овдје.

Одморив се, ја се кроз густу гомилу стадох протискивати Светигори. Опет гомила старијех познаника.

— Амо, господине, амо, а ти си наш! Јеси, славе ми, наш си! — вели ми стари зналац, на густом поворком идемо извешеном подином на јужном крају манастира.

На тој подини подигнут је дугачак ладник, а под њиме редови столова — за сјутрашњи свечани ручак, који племе даје у част својих Високих посјетилаца. Само неколико корака у лијево с пута, па бије у окоитој линији водопад са Светигоре на саму ивицу ријеке.

Водопад је висок 57 метара, а својим стрмијем падањем јединствен је у нашој отаџбини. Сву велику подину на Светигори прекрило је народ и сабија се, мало је мјеста. На крају подине под једном гредом је хан, својина манастира, а држи га стари подузимац Машо. И овдје гунгула, ври као у котлу. Ханџија, да се разнесе, не одолијева и поред свега прегалаштва, недостаје му снаге, да свако даде цевана.

Иза хана, у једној удолици стоје дебелу пластови сјена, а околу њих на исту тине коња под седлима са газдама и млађијима. И ту гунгула; неко тражи око, неко три, четири; некоме се крива, што

ЛИСТАК

С пута на хаџилук

VI.

Већ само поглед из далека на ову стару српску задужбину прожима те дубокијем увјерењем, да су потпуно оправдане оне поносне ријечи, које Милош Обиличи збори Латинима:

„Да видите наше намастире,
Наших славних цара задужбине,

Какви ли су и колики ли су,
Да видите, па да се дивите, —
Шта је ваша црква Димитрија!“

А народ непрекидно придолази, врви у свијема правцима око нас. Узвишени поклонници застадоше па за неколико посматрају ријечима не искажљиву слику љепоте омијех огромнијех народних гомила око манастира. У толико забрујаше звона, брда се стадоше разлијегати од топовске жеке. Спуштамо се косом у раван, сада већ у непосредној близини манастира. Топови гругају, народне масе кличу и Високи путници пролазе кроз јата многобројних шаторова, што се као лабудови бијеле на широкој манастирској равни. Праћени заноснијем клицањем из више од двадесет хиљада грла, Високи путници на сјеверна врата улазе у авлију манастира. Испред главнијех врата, на зеленој авлији стоји баталион Доњо-морачана, који као један човјек узима „пред прси!“ Књаз Престолонаследник обилази фронт, а затијем са Узвишеном Матером и осталијем чланом Владалачког Дома прилази под благо-

Будућа руска изложба у Лондону. У пошљедњој сједници комитета руско-енглеске трговачке коморе у Петрограду под предсједништвом министра трговине и индустрије В. И. Тимирјазева, саслушан је занимљив резултат члана комитета за припремање руске изложбе у Лондону год. 1911. Х. В. Кинга, који се ових дана вратио из Лондона. За најподесније мјесто за изложбу признат је „Earls-Court“ гдје се стичу неколике жељезничке пруге, а гдје је била држана и Балканска Изложба. Овдје има већ много готових зграда, овдје се налазе и покривене галерије, вртови, слободне површине и рибањак. Површина овог земљишта износи око 50 рала. Овдје има довољно мјеста не само за одјељење индустрије и умјетности, него и за призоре из народног живота, за репродукцију споменика руске стародревности, за сајмове (на пр. нижњеповгородски), за сликовне крајеве (Крим, Кавказ и др.) биће тамо и руско позориште, дворница за концерте итд. Трошак око изложбе прорачунат је на 80.000 енглеских лира, а доходак на 113.000 лира. Лондонски кругови, а нарочито трговачка комора, веома су заинтересовани за ово предузеће.

Задужбина „Јованијанум“ — У Карлсбаду је преминуо 15. пр. м. *д-р Јован Јовановић*, српски лекар у пенсији. Покојник је сву своју имовину у 200.000 динара у хартијама од вриједности завјештао на образовање медицинара и правника, на штампање научних дјела, на грађивање академских расправа, на издавање болесника и удомљење дјевојака. За наслједника цијеле имовине и извршиоца тестаментаци оставио је Српску Краљевску Академију Наука у Биограду, која ће потпуно самостално управљати овом задужбином, коју је назвао „Јованијанум“. За првих 10 година трошиће се према тестаменту једна четвртина годишњег дохотка, а послје 10 година трошиће се по половини годишњег дохотка и то све докле, докле главница задужбине „Јованијанум“ капиталом са неутрошеним дохотцима не достигне суму од 3.000.000 динара и тек тада ће се трошити цио годишњи дохотак.

Покојник је рођен у Смедереву, гдје је изучио основну школу, а у Биограду је свршио гимназију. По томе је на даље науку отишао у Беч, у коме је провео 18 година. Године 1887. вратио се као лекар у Биоград и постављен је за лекара среза власотиначкога, на коме је положају био до прије 4—5 година. Када је дошао у пензију, остао је у Власотинцима као приватан лекар. Прије неколико недеља се разболио и пошао у Карлсбад, да тражи лијека. Тамо је видео, да му је живот на измаку и 5. септембра о. г. написао је писмо предсједнику Министарства и Академије Наука у Биограду, у коме их извјештава, да је на смрти, а да је тестаментом сву своју имовину оставио академији на просвјетне и друге сврхе, назначивши уједно и гдје му је новац. И доиста на дан 15. септембра Јовановић је умро у Карлсбаду и по пошљедњој вољи пренијет је у Биоград, гдје је великим почастима и укопан. Покојник је цијелога вијека од уста својих одвајао пару по пару, да народу остави

лијепу задужбину. Слава племенитом завјештаоцу!

Радијум као лијек. Нема много времена, како се открила огромна важност овог елемента у свим гранама науке, нарочито у лекарству. Огледи, учињени с њим при лијечењу разних болести, многе се и дају кад што такве резултате, да се човек мора чудити. Лијечење једне жене од рака у стомаку, што га је извршио Д-р Ру у Пастерову Институту у Паризу, изазвало је многе огледе лијечења ове болести радиографијом. Сер Фредерик Тревес, велики енглески хирург, ових дана је објавио опширан извјештај о својим операцијама у великој лондонској болници, које су скоро све успјеле, помоћу радиографске методе, а тичу се болести и злих израштаја, тумора. Он наводи, између осталих, једнога дјечака, који је патио од тумора величине кокочињег јајета. Употреба једне радијумове цјевчице на овом израштају уништила га је у току од четири недеље, а при том је кожно и мишићно ткиво остало сасвим здраво. Професор Лондол из Петрограда примјенио је радијум код једног дјетета, које бјеше слијепло од рођења, па је успио да оно сада распознаје и да разликује штампана слова и да чита. Професор Хамер из Њујорка истим начином је донекле повратио вид једној дјевојци од једанаест година, која се родила слијепом. Други лекари су утврдили да радиоактивни ваздух утиче на плућа као кисеоник, и на том је сазнању заснован оглед лијечења плућа. Истраживања у другом правцу показала су, да радијум може несумњиво да задржи опадање физичке снаге, тако да се он може сматрати као моћан чинилац за продужење живота или бар да отклони старење, убијајући микробе старења. Истина, у овом се вјероватно неће никад потпуно успјети, јер природа тражи своја права, и може се предвидјети да ни открића Брон-Секора, ни Мечниковљева, ни Карелова неће моћи подмлатити старце од осамдесет година. Али има наде, да ће се помоћу радијума успорити старење тим, што ће он утицати противу микробских отрова, који су поглавити узрок старења, или противу оних елемената, који иду на слабење активних ћелија у организму. То је мишљење многих данашњих одличних биолога. Из свих ових огледа излази, да радијум, и ако не гради чуда — у правом смислу ријечи (јер у природи нема ничега чуднога) — он ипак уноси у биолошку науку нову методу за плодна проучавања и отвара просторије поље за истраживања.

Агрономски факултет српског универзитета. Српска влада позвала је стручњака свјетског гласа *Д-ра Јулија Стокласа* из Прага, да организује факултет агрономски у биоградском универзитету. Славни се стручњак томе позиву одазвао, те је, дошавши у Биоград, конференсио са министарима и стручњацима, а у академскоме сенату универзитета одржао је велико предавање са конференцијом. Како организациони програм, што је изложио Др. Стоклас, значи управо програм рада на привредноме препорођају Србије, био је срдечно поздрављен и од српског друштва и од штампе. Краљ, који је Др. Стокласу раније одликовао високим орденом, примио га је у аудијенцију, која је била врло срдачна; а Краљ је са вели-

ком пажњом слушао излагање Д-ра Стокласа о привредном програму.

„Југославија“ у Александрији. У Александрији (у Египту) основано је друштво „Југославија“. По правилима, која смо примили, друштво има сврху, да у својим просторијама окупља чланове за читање и друге душевне забаве; да Југославенима даје упуте; да их намјешта; да им отвара школе, књижнице, издаје лист, и т.д. Службени је језик српски или хрватски, бугарски и словеначки. Свештеници могу бити чланови уз услов, да избјегавају сваку размирицу. Од влада неће примати никакве условне помоћи.

Музеј Богишића. У Цавтатуу кући, у којој је угледао свијета покој. др. Валгзар Богишић, бив. књ. министар правде, отворен је у тишини 17. пр. мј. музеј, у којем је, како рече сестра његова госпођа Марија Богишић-Пол у својем говору држаном при отварању музеја, сабрано све, што је врли покојник марљиво и са љубављу прибављао за живота својега и као светињу чувао. Том приликом је откривена и плоча споменика.

С пута на хаџилук, од Н. Граовског. Наш познати приповједач, Новица Ковачевић—Граовски, оштампао је у засебну књижицу низ скица и биљежака, које су под горњим насловом излазиле и данас се завршиле у нашем листу.

Граовски нам у овој књижици, са пуно естетског укуса, живо и пластично приказује све оно што је видио за вријеме свога путовања у пратњи Књагиње Владарке и Књаза Престолонашљедника од Цетиња до Колашина, и са многог посматралачког духа илустрира природу у њеним најтајним нијансама и описује романтичност предјела кроз које је прошао.

На крају књижице, оштампан је и значајни говор Књаза Престолонашљедника, држан у манастиру Морачи.

Књига је написана лијепим чистим књижевним језиком и лаким стилем. Цијена јој је 1 пернер.

Ми је пажњи наше читалачке публике најтоплије препоручујемо. Бор.

Ко треба нота. Лазар Борђошић, учитељ харм. појања и пјевања у Гор. Карловцу, у Хрватској, издао је нов попис партитура, у коме има око 800 српских и словенских пјесама, за разне зборове. Попис је веома прегледан и уз сваку пјесму означена је и цијена дотичне партитуре. Зато, ко треба нота, нека се обрати на њега, па ће му одмах свој попис бесплатно послати.

Митраљеви, написао поручник Буле, превео с француског Мил. Ђ. Алимпић, инжињ. поручник. Биоград 1909. Цијена 2 динара.

Ову је књигу написао француски официр поводом јужно-афричког рата, у коме су врло често употребљавали митраље и Бури и Енглези; у њој је писао из своје историје митраљеца, њихову употребу и све остало, што ће свакако интересовати и наше војне кругове, као и све оне који се занимају војском. Књига заслужује пажњу, те је препоручујемо.

Књижевни оглас. Г.г. Др. Јован Данић и Др. Добр. Гер. Поповић издали су овај позив: Охрабрити ванредним успјехом, који смо имали са издавањем нашег календара *Здрављака* за прошле три године, ријешили смо, да приредимо издање и за 1910. годину.

таман, што се вели, кад сам био утврдио. Пробудих се. Ни онај кум, што му је на небесима записан grijех, да је од кума сламу покрао, ни он се више није огријешао од овога мога кума, који ме је сада пробудио и у сан ми ударио. Звао ме, каза, да не рчем! Намјестио сам се снова на широком ложишту, али сан је оскочио, разбио се. Него баш тако ми и треба! Не био ја ортачит с великом господом; но, тако ми се некако задомило, та и Саул, Кисов син, нашао се негдје с пророцима, али само једанпут!...

Тек први зраци зоре освјетлише манастир и цио простор око њега, манастирска звона забрујаше позивљући на јутрење великог празника Богородичиног Успенија, коме је и манастирска црква посвећена. И ми се подизасмо, разговарамо, пијемо добру врелу каву, само сердар „од Голије до на помол Цетиња“, незадовољено се врти по постели, спавао би још, а нама пријети са идућом ноћи и гусларем Перуновићем.

Јутрења се свршила и дан је био у велико оскочио, кад опет изиђосмо међу народ. У мањим и већим гомилама, испод високих зелених трешања и узгорицом већ под кршима посиједали људи, па дочекују иза поста велики празник:

„... а тко дарак стада кротка, четвртину она, На љескову веселу врти ражњу. Ил' биједа кришку сира Из утробе вјерној торби вадил. Ожедни ли? Морача му близу; Треба л' купе? Има двије руке.“

Ове ријечи падоше ми на ум данас, кад сам у гомилама посматрао синове и

Сав је рукопис већ предат Државној Штампарији у Биограду и најдаље до краја овога мјесеца календар ће бити оштампан и разаслан.

У овој — четвртој — години у Здрављаку биће, поред осталог, ових чланака: Здравље. — Како се лијечи јектика. — Три златна правила за младеж. — Очвршћавање. — Свакодневна правила при његовању дјете. — Главобоља. — Крволитење из плућа — бијеле цигерике. — Костолом. — Кад се одојче храни крављим млијеком. — Како се лијече ране. — Његуј болесника. — Устобоља и жвале. — И т.д.

Календар ће и ове године имати 6 таблица, биће врло укусно израђен, на лијепој хартији, а цијена му је исто тако ниска као и прошле године, т.ј. 40 пара за иностранство. Најтоплије препоручујемо ову лијепу и корисну народну књигу.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ

Министарске вијести. Г. Јован С. Пламенац, министар унутрашњих дјела, вратио се данас на Цетиње и предузео своју дужност.

Одлични гост. Њ. И. Немировић—Данченко, познати руски књижевник и уредник „Руског Слова“: од ономадне бави се на Цетињу, а с недеље намјерава по унутрашњости пропутovati.

Забави. У прошлу недељу, била је у Зетском Дому забави са игранком, коју је у част рођен-дана Њ. В. Књаза Петра приредила Цетињска Читаоница уз пријатељско судјеловање пјевачког друштва „Његош“ и „српске позоришне дружине П. Тирића.

Позориште је било дупке пуно најотмјеније публике, а забаву су извољели посјетити и Њихова Височанства Књаз Мирко и Књагиња Наталија са г. пук. А. Константиновићем и Њ. В. Књаз Петар.

Послије химне, коју је отијевало пјев. друштво „Његош“, приказана је драма „Хасанагиница“ на опште задовољство. Изатога настала је игранка, у којој је узео учешћа и Њ. В. Књаз Петар, и која је у најбољем расположењу трајала до поноћи.

Општински избори. Управа општине вароши Цетиња објавила је, да ће у недељу, 11. октобра о. г. бити избор 12 општинских одборника и 6 одборских замјеника, и у ту сврху а сагласно Закону о уређењу општина, изложила је пред општинским здањем списак свих правних бирача ове вароши, како би на вријеме могли бити унесени у списак и они, који нијесу заведени а мисле да имају право бирања.

На знање. Због статистичког мјерења поштанских пошлица, које треба да траје мјесец дана, неће се поштанске пошлице, почињући од 2. октобра па до 2. новембра о. г. (по ст. кал.), раздавати као до сад одмах по доласку поште, већ сјуградан послје 8 сати прије подне, или у вече истог дана до 8 до 9 сати, само у овом случају мора свако доћи сам за своје пошлице.

Из Цетињског Радничког Друштва. У прошлу суботу, 26. септембра, и синоћ поново, Њ. Кр. В. Књаз Нашљедник благоизволио је удостојити друштвени *Тамбурашки збор* позивом, да у Двору кон-

је неко други испред његова коња дигао сијено, неко плаћа, неко се скањује и смишља: да ли да плати, или не. Испред хана се вије коло, разлијеже се весела цјеванија, на стотине кликују: „Машо, ашо Машо, болан, донеси, послужи!“ Машо леги, снажан глас га је већ издао, премукло је... За час, па се сишати и премуче а дуж обаје ријеке са једне и друге стране засјаше огњеви. У гомили познаника ја промијених правац, те одосмо на други, сјеверни западак, гдје је најгушћи чопор шаторова. И овдје коло, цјеванија, весело подвикивање; познаници се састају, чашћавају; ханџије пазарују као икад од вијека. Док је на Светигори већином народ из Роваца, Васојевића и Братоножића, овамо видиш широкоплеће Херцеговце са великијем токама на прсима и дебелијем чибучима у руци.

Што се више хваташе ноћ, огњева је све више, а и све тачке бруји народно весеље. Од вике тешко да се што даје разумљиво чути. Негдје у близини чусмо код једног шатора грохотан смјех и бурно повлађивање. Ту је гуслар Перуновић пјевао коју од његовијех пјесама, а завршио је ријечима:

„Тешко вуку, кога ване хране, И јунаку, кога жене бране!“

Смијех, плескање рукама и узвици — „браво“ — протезали су се веома дуго, докле затихоше у општој вреви и гунгули.

Вријеме је било примицати се вечери, коју су пратњи спремили дочељиви домаћини у негдашњој ћелији архимандрита Рафаила, Дечанца. Тај архимандрит

био је једна од небројених жртава онога насиља и зулума, што их је српски народ и српска црква у Старој Србији тријела од силенија и које трпи и данас. Архимандрит Рафаило под старе дане оставио је своје мјезимче, високе Дечане; неко вријеме боравао је овдје, а вјечнога је мира нашао у манастиру Ждребанику, крај Данилова-града.

Док смо ми сједјели за пуном трпезом у веселом разговору, народне гомиле непрекидно пролазе широким манастирском авлијом све једнако поздрављајући Високе госте. Испод прозора њихова стања непрекидно се гомилају народне масе са изливом радости, што су дочекале, да, може бити, први пут од доба оснивања ове задужбине, могу пред њоме видјети и поздравити српску Владарку.

Наком вечере опет нас неколико изиђосмо на сјеверни западак према „Пилопаћу.“ Бијели мјесечева свјетлост надвладала је жуте огњеве, а на мјесечини се свјетлуцају и вити ћемери, и златне долактице и — сердарске сјајне токе. Иста она врева, исто оно народно весеље, које смо пред вечером оставили, па изгледа да ће се тако дужити и још даље у тихој, мјесечној ноћи.

Када се већ сити нахотасмо и нагледасмо дивног шаренила у нашој народној ношњи, пођосмо да тражимо конака и одмора. Љубезни домаћини, већ у напријед су се достарали и сваки од нас нашао је готово, протрајано склопиште.

И поред пјесме и буке, која је с поља долазила, ја сам свакојако заспао сном праведника, али не на дуго. Мој сапутник и кум — ђенерал — стаде ме звати,

пертује. Узвишени Домаћин и Домаћица и Њихова Гошћа, Њ. Кр. В. Велика Херцеговина од Мекленбург-Стрелица, били су оба пута посве задовољни с успјехом наших тамбураша, и Њ. Кр. В. Наследник благоизволио је наредити, те су послје концерта били богато почашћени у овд. кавани Тановића.

Ђирићево позориште. Ово ваљано српско позоришно друштво дало је већ неколико представа у Зетском Дому. Одзив публике доста је добар и само би жељети било, да тако и потраје, јер Ђирићево друштво то потпуно заслужује.

Из Друштва за потпомагање заната и трговине у Црној Гори. Српско Црногорско Добротворно Друштво у Butte Montani преко свога предсједника г. Васа С. Вукмановића послало је овоме Друштву *Њерђера стотину* на име улога за члана добротвора пок. *Ива Ђ. Бановића*, који је на самрти своју посмртнину као члан друштва оставио, да се утроши на најплеменитије сврхе.

Покојном Бановићу лака земља, а завјештачу и нашој браћи хвала, који се из далеког туђег свијета и у овоме као и у свему сјећају своје рођене груди.

ТЕЛЕГРАМИ

Петроград, 28. септембра. „Вјеснику“ јављају из Јулте: Турска изванредна мисија враћа се из Јалте у Цариград. За вријеме свога бављења у Јалти министри иностраних дјела руски и турски, као и генерал Назим-паша могли су се из срдачног дочека са стране цареве увјерити, да Цар гаји најбоље осјећаје пријатељства према Султану и да најискреније жели напредак Турској. Из разговора између Рифаат-паше и Извољског показало се, да оба царства иду за тим, да се одрже и развијају између њих односи пријатељства, повјерења и доброга сусјества, и то не само у њиховим политичким већ и у економским односима. Све се то може постићи једино, ако се одржи мир и у том правцу као и у прошлости, морају бити управљена сва настојања обију влада.

Петроград, 28. септембра. Тврди се, да ће Цар отпутовати 6. окт. мј. за Италију преко Одесе, одакле ће даље железницом продужити. Извољски ће на том путу Цара пратити.

Биоград, 29. септембра. Чује се, да ће на мјесто генерала Живковића бити постављен за министра војног пуковник Мариновић.

Цариград, 30. септембра. С најлежњег мјеста увјеравају, да питање о Дарданелима није било претресено у Ливадији, већ да се том приликом говорило само о крит-

ском питању и црноморској пловидби.

Барселона, 1. октобра. Професор Ферер, који је био оптужен због ширења анархистичких идеја и рада на преврату у корист републике, осуђен је на смрт. Осуда је јучер извршена.

Париз, 2. октобра. У име protesta због смакнућа професора Ферера биле су овдје јуче велике демонстрације, у којима је један полицајац убијен, а много особа рањено. Број затворених је велик.

Рим, 2. октобра. Због извршене осуде над Ферером настао је овдје као и у другим варошима општи штрајк.

Трст, 2. октобра. И овдје је настао општи штрајк због Ферера. Полиција је забранила демонстрације пред шпанолским консулатом, ушљед чега је дошло до сукоба.

Биоград, 2. октобра. Краљ је повјерио министру просвјете, да привремено управља и министарством војним. Скупштина је изабрала за предсједника Андра Николића, старорадикала, а за потпредсједнике: Јована Жујовића, самосталца и Бора Поповића, националца. — Општинско вијеће закључило је са 16 против 13 гласова зајам од 60 милиона динара.

Петроград, 3. октобра. Званично се оповргава вијест листова о преговорима између Извољског и Рифаат-паше у Јалти, према којима је тобож допуштена потпуна слобода пловидбе турским ратним бродовима по Црном мору и да се је Русија одрекла свију права и прерогатива односно градње железнице у Анатолији.

Списак странаца приспјелих на Цетиње од 25. септембра до 3. октобра 1909. год.

Гранд Хотел: В. Швабе, чиновник из Шлезеје; Др. М. Бур с госпођом, инжењер из Енглеске; Г. Уседом, савјетник из Потсдама; барон Хонвалд, савјетник из Потсдама; П. Мезаноте, инжењер из Милана; Др. Л. Фраси, лекар из Милана; А. Милер, проф. из Берлина; Ј. Шетген, прив. из Рима; г-ђе А. и С. Бернхард, прив. из Дрездена; С. Конвецка, прив. из Брисла; Др. С. Морпурго, чиновник из Фиоренце; Др. А. Франкети, хемичар из Фиоренце; О. Затка, фабрикант из Прага; Др. Р. Вимер, трг. из Прага; В. Хлавса, прив. из Чешке; Ј. Мацек, директор из Чешке; Х. Вандерхаген, пивар из Лиља; К. Х. Кнајт, рентирер из Њујорка; Др. О. Ајхер, адвокат из Котора; Др. В. Е. Фелднер с госпођом, прив. из Инсбрука; О. пл. Бипен с госпођом, посједник из Баварске; г-ђа Г. Хенсел, прив. из Шлезеје; г-ђа Кизел, прив. из Калифорније; г-ђа Грау, прив. из Калифорније; О. Фирт, директор из Штетенхофена; А. Грегер, ди-

соки путници тек сада су његови прави гости. И на Брези и по вароши су опет густе гомиле народа, али предупредљиви домаћини постарали су се, да остатак дана и ноћ буду што тишији, како би иза заморна пута одмор њиховијем гостима био што потпунији.

Сјутра дан већ од зоре сву Брезу је био прекрио народ. Књагиња Владарка и Књаз Наследник са осталијем узвишењем члановима Владарачког дома, обили су густе редове, богато обдарили школску дјецу и много сиромашнијег свијете. Књаз Престолонаследник примио је одбор колашинских грађана и подуже га задржао код себе, распитујући се за мјесне прилике. Колашинци су спремили Високијем гостима и сјајан ручак, који и по укусу, и по спреми, реду и чистоћи може само домаћинима на част понслужити. Књаз Престолонаследник и овдје је изговорио дивну здравицу, али у другом правцу, дотакнув се другог поља борбе — мирнога рада, корисног, поштењег и истрајног.

Мало времена иза тога, пара нас је опет носила у обратном правцу, са истока на запад. Ручали смо у Колашину, а вечерали на Цетињу; у кратком времену видјели смо много и доживјели много. Са овога пута ја сам и још једном доносио једну заокружљену, снажну, изворну, истиниту слику: о нераздвојеној целини међу Владарачкијем домом и народом, о чврстој, светој љубави, која ту целину спаја. Та ми је слика дубоко урезана у срцу и увјерењу. Са те слике, ја сам путем врло задовољан. Н. Гр.

ректор из Теплица; Др. Е. Јордан, проф. из Беча; Ф. Мајснер, прив. из Беча; Е. од Твардовски, генерал из Фрајбурга; Г. Функе, приватјер из Штрасбурга; г-ђа Виш, прив. из Вестендорфа; А. Пленман с госпођом, директор из Минхена; П. Громан, посједник из Беча; Др. Е. Громан, прив. из Беча; Л. Мериветер с госпођом, посједник из Америке; С. Пик, трг. из Будимпеште; Р. Милет, прив. из Енглеске; Е. Јахурден с госпођом, прив. из Лондона; Н. Данченко, новинар из Петрограда; Р. Парст, чиновник из Регенсбурга; А. Бахман, трг. пут. из Трста; В. Кнауст, фабрикант из Беча; Ј. Бохач, грађ. предузимач из Тешена; Е. Кришман, медицинар из Париза; А. барон Хамерштајн, официр из Берлина; Ф. од Обервиц, официр из Берлина; Ш. А. Моле, инспектор из Париза; Ш. Бринс, ђак из Венеције; С. Штамбах с госпођом, артист из Филаделвије; Ј. Грудингер с госпођом, мајор из Нириберга; г-ђа М. Тилесен, прив. из Маиња; Др. Д. Бехолд, лекар из Франкфурта; А. Кохерн, прив. из Берлина; Г. Маурер, прив. из Њемачке; Б. Кон, прив. из Рајхенбаха; Р. Клугхарт, прив. из Нириберга; Х. Шамвебер с госпођом, прив. из Берлина; Л. Моровец — Дрекс, прив. из Берлина; Р. Красеман, прив. из Хамбурга; К. Лец, трговац из Беча; Др. С. Фулд, лекар из Минхена; Е. Меркенс, грађ. савјетник из Келна; А. Мајнхарт, прив. из Хале.

Званични огласи

СУДСКИ ПОЗИВ

У смислу ријешења Великог Војног Суда за суђење по дјелу завјере противу постојећег стања у земљи овим путем позивају се оптужени за велеиздају:

Бивши поручник Михаило Бојовић, Тодор Маријановић и Љубомир Вуксановић матуранти, бивши командир Никола Митровић, поручник Војин Ивановић, баталионски барјактар Арсо Митровић, Ђуро Р. Ивановић, Лазар Ђ. Ивановић, Бошко П. Ивановић, Војин Б. Ивановић, Саво Б. Ивановић, Милош Т. Ивановић, Вуко М. Ивановић, Пуниша Милев Рачић, ђак и Радосав П. Ивановић, да предстану Великог Војног Суда у Колашину до 10. октобра тек. године. Услучају, ако се позвати не пријаве, суд ће донијети заочну пресуду ма и на штету оптужених.

Колашин, 30. септембра 1909 год.

Велики Војни Суд,
Предсједник,
Бригадир Вој. Мих. Вучинић.

СТЈЕЧАЈ

Тражи се лекар за физикуса на Ријечи Црнојевића са годишњом платом од 3600 перпера (три хиљаде шест стотина). На Ријечи биће му стално мјесто, а ићи ће нећељно и на Вир-Пазар, за које ће добијати особиту дневницу.

Лекар ће бити дужан држати ручну апотеку, јер нема јавне и мораће на позив ићи по округу, колико по званичном, колико по приватном послу, за које ће му се исплаћивати награда по „Санитетском Зборнику“.

Молитељ мора познавати српски језик; мора бити оспособљен за доктора целокупног љекарства на једном од признатих европских универзитета.

Молбе морају бити упућене Санитетском Одјељењу Министарства унутрашњих дјела, и снабђевене потребним исправама. Молитељ може добити подробнија обавјештања од Санитетског Одјељења.

Број 1220. Из Санитетског Одјељења Министарства Унутрашњих Дјела, 18. Септембра 1909. год., Цетиње. 3,6

СТЈЕЧАЈ

Тражи се секундарни лекар при болници „Данило I.“ на Цетињу са годишњом платом од 3000 перпера (три хиљаде перпера) и са станом, огријевом, освјетљењем и послугом у истој болници.

Молитељ мора познавати српски језик; мора бити оспособљен за доктора целокупног љекарства на једном од признатих европских универзитета.

Молбе морају бити упућене Санитетском Одјељењу Министарства унутрашњих дјела, снабђевене потребним исправама.

Молитељ може добити подробнија обавјештења од Санитетског Одјељења.

Број 1220. Из Санитетског Одјељења Министарства Унутрашњих Дјела, 18. септембра 1909 год., Цетиње. 3,6

ОГЛАС

Одјељење Народне Привреде Књ. Министарства Унутрашњих Дјела, да би привредницима изашло на сусрет у погледу побољшања воћарства и виноградарства, продаваће ове јесени по доле означеном цјеновнику из својих расадника разне врсте облагорођеног воћа, украсног дрвећа и шибља.

Одјељење је гледало да и најсиромашнији привредник може лако доћи до облагорођеног воћа и лозе, те је за то и ставило тако ниске цијене.

Ко од привредника жели узети коју врсту, има је пријавити Одјељењу најдалье до 15. октобра и у пријаву назначити тачан број и врсту воћа, лозе или украсног дрвећа.

Одјељење ће пријављене привреднике извјестити кад могу узети воће, лозу или дрвеће и из којег државног расадника.

Пријаве послје овог рока Одјељење неће узимати у обзир.

ЦЈЕНОВНИК

воћних садница, лозе, украсног дрвећа и шибља у расадницима Одјељења Народне Привреде Књ. Министарства Унутрашњих Дјела.

1 ком.	Јабуре високе и полувисоке К.	—25
1 „	Крушке „ „ „	—30
1 „	Трешње „ „ „	—25
1 „	Вишње „ „ „	—25
1 „	Шљиве „ „ „	—25
1 „	Кајсије „ „ „	—25
1 „	Праске „ „ „	—30
1 „	Ораха „ „ „	—25
1 „	Бадема „ „ „	—35
1 „	Мурве „ „ „	—20
1 „	Пит. шипци „ „ „	—10
1 „	Борови „ „ „	—50
1 „	Тује „ „ „	—35
1 „	Еукалиптус „ „ „	—10
1000 комада	домаће ожиљене лозе	—10
1000 комада	американске окаламљене и ожиљене лозе	—50

П. Бр. 3207. Из Одјељења Народне Привреде Књ. Министарства Унутрашњих Дјела, 17. септембра 1909 год. на Цетињу. 1,2

СТЈЕЧАЈ

Министарство Финансија одлучило је, да пошаље у иностранство *четири љишомца* за изучавање геодезије, с тога се на основу ријешења г. Министра Финансија и Грађевина од 23. овог мјесеца број 2010 у томе циљу расписује стјечај за помануте питомце; кандидати треба да испуњавају следеће услове:

- 1) да су свршили, најмање *пет* разреда гимназије;
- 2) да су Црногорски поданици;
- 3) да су потпуно здрави, што ће се утврдити љекарским прегледом;
- 4) да нијесу млађи од 16 ни старији од 20 година; и
- 5) да се како они, тако и њихови родитељи писмено обавезу, да ће кандидати по свршеној школи, служити у државној служби најмање *пет* година и и да ће накнадити државној каси на њих утрошен новац са 60% интереса, ако *школу неби свршили и ишлиће положити*, или ако не би одслужили у државној служби, која би им се дала, предвиђени рок од *пет* година.

Ко је вољан да конкурише према горњим условима, нека се обрати са потребним документима административном одјељењу овог министарства, најдалье до 10. октобра т. г.

К Броју 2010. Из канцеларије Министарства Финансија и Грађевина, 24. септембра 1909 год., Цетиње. 2,2

НА ЗНАЊЕ

Многи Књажевски поданици, који се у иностранству баве, кад остану ма на који начин без пасоша, или кад овоме изађе рок, обраћају се Књ. Министарству Иностранних Дјела или Књ. Легацији у Цариграду с молбом, да им се издаду нови пасоши, или обично саопштавају своје адресе тако нетачно, да им се пасоши не могу послати, илј кад им се пошаљу на адресе, које су нејасно означили, писма се враћају натраг.

Ушљед тога овим се обраћа пажња свијема Црногорским поданицима, који су у иностранству, да нове пасоше имају тражити преко Књ. Консулата у мјестима гдје ових има, гдје их нема нека се обраће Књ. Министарству Иностранних Дјела преко Царско Руских Консулата, а гдје и ових нема, онда преко дотичних мјесних политичких или општинских власти.

Књ. Легацији у Цариграду имају се обраћати само они Књ. поданици за тражење пасоша, који у Турској Империји живе, а сви остали имају своја тражења гореозначеним путем Министарству Иностранних Дјела.

К броју 4915. 1908 г. Из канцеларије Књ. Министарства Иностранних Дјела, 9. септембра 1909 год. на Цетињу. 4,10

Слиједи додаток

НАЈСТАРИЈА КАЗАНЦИЈСКА РАДЊА

Препоручујем свој уса-
вршен и патентиран про-
налазак, *казане за ђециво*
ракије; ђероносиорне шпр-
цаљке више врсти, које ја
сам израђујем, а имам
искључиво заступство за
Нови Сад и околину пра-
вих чувених „*Турул*“ шпр-
цаљки; ђумље за вино,
квечове и ђесе за грожђе,
шпркове за бунаре, шабар-
ке од гвожђа, све врсте
бакреног ђосуђа, као и ко-
шлова за прање у гвозденим фурунама. Подижем
и ђокривам црквене шоронје спроводим громобране
и т. д. Примам на ојравку шприцеве, казане и све
врсте парних цеви и т. д.

Пошто сам радионицу *ђроширио и ђреудесио,*
тако, да моју робу (коју из првих руку у већој
количини добављам) много брже и лакше израђујем,
пружа ми се могућност, да
могу *уз ђефћине цене ирода-*
вати за гошћово а и на ош-
илашћу од пола до две године
— *ђефћиније него и ђедан ка-*
занђија. Сву робу продајем
уз *гаранђију* и смем рећи, да
мојој *савесној изради нема кон-*
куренђије.

На захтев шаљем моје илустроване
каталоге и ценовнике бесплатно.

С поштовањем
МИЛАН Т. ЈОВАНОВИЋ
казанђија — Ујв ђек (Нови Сад) — Мађарска

П. п. Број 501. 2,3

УПРАВА „ДРУШТВА ЗА ПОТПОМАГАЊЕ ЗАНАТА
И ТРГОВИНЕ У ЦРНОЈ ГОРИ“ ставља до знања гра-
ђанству овдје и у унутрашњости, а посебнице у-
правама општинским, црквеним и манастирским,
даље повчанам заводима, друштвима, и устано-
вама, да још од год. 1903. постоји на Цетинју
друштвена

КЊИГОВЕЗАЧКА ШКОЛА И РАДИОНИЦА

коју је у чисто хуманитарном циљу — да би не-
колико добрих и сиромашних дјечака на пут
извео — уз огромне материјалне жртве до 10.000
круна установио и одржавао племенити брат Рус,
г. Максимилијан Карлозиј Де-Мен, бив. цар. руски
отправник послова на Цетинју, и која је радио-
ница пријемала у старање и властину овога Друш-
тва, те да су се у овој Радионици од тада до данас
запосени дјечаци у занату толико усавршили, да
се Радионици слободно могу повјерити на повез
и израду

КЊИГЕ, ПРОТОКОЛИ И РЕГИСТРИ

у платну по избору боја, полескину и у кожи.

Управа Друштва на основу наведенога, а на-
лазећи да је разлог да се ова установа као је-
дина у земљи одржи и да сачува потомству име
њеног племенитог оснивача, и да се она сама
са собом и својим радом може и треба да одржи
— моли пошт. грађанство, надлежности и друштва
да ову установу својим поруцама потпомогну суве-
рењем, да ће им оне брзо и солидно и уз умјерену
цијену бити извршене, а пошљике књига и др. могу
се и преко наших пошта у пакетима чинити.
П. п. Број 416 6/10

С поштењем се најдаље дође!

ВЛАСТИТИ ПРОИЗВОД!

Но од браће Црногораца требн бијелог домаћег
платна, оксфорда, канафаса, зефира, сталне боје,
ваљано бојадисаних ланених ручника и штрикане
лијепе бојадисане чараве за господу и госпође,
нека наручи од чешке фирме како слиједи:

35 м. јаког бијелог домаћег платна, 78 цм. шир. К. 17—
40 м. суровог бијелог домаћег платна 78 „ „ К. 17—
35 м. канафаса, оксфорда, сталне боје 78 „ „ К. 15-60
Све то шаљем поузећем или фпакпо, тј. сам плаћам
поштарину.

Ако роба не буде по вољи можете у
року од 3 дана нефранкирано опет
назад послати.

Цијели износ доби ћете одмах назад. Надаље
шаљем: 1 тучет бојадисаних цепних марамица ве-
ликих 55.55 цм., „ „ К. 2-40
Штрикане лијепе чараве, бојадисане сјајне боје и разне
величине.

за господу 1 пар „ „ „ К. —60
за госпође великих 1 пар „ „ „ К. —90
Надаље шаљем: зефире широке 78 цм., кристете,
сипковину (за перје) и цејхове 120 цм. широке,
све сталне боје, за ђефћину цијену. Најбоља вр-
ста. На захтјев шаљем огледе.

Само нова роба!
(Могу изнијети и похвалне признанице за моју
робу!)

Josef Černý ručná tkalica.
Nový Hrádek nad Metují, Čechy, Austrija.

П. п. Број 465 3—13

Д-р Х. КУСЛЕФ

дипломирани зубни ђекар — Данилов-град

Стављам на знање поштованој публици, да ћу
мој *зубођекарски кабинет* од 1. октобра текуће
године премјестити на *Данилов-град.*
Р. 25 Број 550 2,3

ОГЛАС

Са којим извјештавам одбранбе-
ни Суд трговачке-обртничке Комо-
ре и трговачке Берзе на Сенској
Ријечи, да примам за свог заступ-
ника г. Nestora Cherscisch из истог
мјеста у парници, коју имам са фир-
мом Giuss. Lederer succ. дужећи је
за суму од перпера 5000., као и
учићене трошкове около поведене
парнице.

Подгорица, 5. октобра 1909

Р. 56 Број 546 2,2

P. Nuss Colla

НА ЗНАЊЕ!

Свијема, који су из Америке преко мене ши-
љали новац, писма и новине дома, нећу ниђије
примати од 1. октобра 1909 год. Кога се тиче мо-
лим нека својима јави у Америку.

Број 589. Никшић, 23. августа 1909.

Обрен Никовић

Р. 44 Број 483 2,3

Окр. капетан у пенсији

Продајем из слободне руке моје имање у СГУЖ.
Оранице рала 8 у „Гропазу“, ливаде
рала 2 у „Ограђе“, ливаде рала 3 код „Кулине“.
С овим иде дио од комунице у „Веље Брдо“ и
у планину и једно кућиште са зградом и прлом.
Ко жели купити нека ми се јави у *Подгорицу*,
да се погоди.

Р. 59 Број 560 1,2

Видо Делибашић.

Продајем из слободне руке моје непокретно
имање у калетанији Спужко-нипер-
ској, које се састоји из куће једносратне, око
куће бањиче и вољнака 1 рало. Ово се налази на
врло лијепом мјесту. Затим оранице 21 рало пр-
вог нумера у три комада, ливаде 14 рала доста
лијепе, затим 2 рала литоме и равне горе. Ко
жели купити поменуто имање нека се пријави
сопственику што прије за цијену и друге услове.
Никшић, 23. септембра 1909 године.

Р. 80 Број 556 1,1

Раде Мијајлов Савелић.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ

Са којом доље потписата Општина срдечно
извјашује своју благодарност господину Крсту
Вукову Поповићу у Дубровник, који је прило-
жио цркви Светог Николе у Дуги-Љо, један „по-
лидеј“ (ћоку) за своју успомени и свих предака.
Желимо приложиоцу здравље и весеље а Ђе-
говим предцима рајско насеље.
Дуги-Љо, 23. септембра 1909 г.

Р. 55 Број 555 1,1

Општина Дугодољска.

ОГЛАС

Цвјетко Церовић *прима на заступање:* пар-
нице грађанске и кривичне
пред свима судовима у Књажевину, пише угово-
ре, тужбе, молбе и жалбе.

Стан: „Хотел Никшић“ у Никшићу.

Р. 26 број 573 1,3

ЗАХВАЛНОСТ

Потписата Управа искрено благодари г. *Шаку*
Филиповићу члану Главне Државне Контроле,
на упућене јој *десет ђерђера*, ради подјеле оним
ђацима, који су учествовали прошле године у
спроводу његовог покојног сина Душана. —
Добрско Село, 23. септ. 1909.

Р. 40. број 569. 1,1

Управа Основне Школе.

Свом незаборављеном мужу

† МИКУ ВУЧКОВИЋУ

и јединцу сину

† ВЛАДИМИРУ

даваћу годишњи помен четвртог текућег у 10
сати пред подне у цркви св. Великомученика Ге-
оргија у Подгорицу.

Р. 30. број 568. 1,1

Ожалошћена:
Софија удова Вучковић.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ

Не излечими удар рано је и у црно завио нас
и наш дом са ненадном смрћу нашег никад не
прежаљеног

† Машана Попова Дабановића перјаника

који испусти своју племениту и честиту душу 25.
септембра о. г. у 39. години свога живота, посје-
дво-дневног боловања у болници „Данило I“.
Сматрамо за најсветију дужност и вјечито при-

знање изјавити нашу захвалност Ђ. Кр. Висо-
чанству Књазу Господару, који покојника при-
ликом његове болијести у 1907. години више пута
у болници лично посјећивао. Ђ. Кр. В. Књагини
Милени, Ђ. Кр. В. Књазу Нашљедину, Ђ. В.
Књазу Мирку, који су се том приликом свакоднев-
но распитивали о његовој болијести.

Нека је вјечна и доживотна благодарност Ђ.
Кр. В. Књазу Нашљедину, који се је приликом
смрти покојникове, благоизолозио смиловати, и
цио трошак око покојника исплатити, одређујући
перјаника Мића Ивовића, да га до вјечне куће
испрати.

Вјечита хвала војводи И. Пламенцу, Министру
војном бригадиру Митру Мартиновићу; сержару
Радку Пламенцу, предсједнику великог суда Ла-
буду Гојнићу, грађанству вароши Цетинја обо-
јега пола, који покојника ожалише и до Црне
Греде попришле.

Хвала докторима болнице „Данило I“, који се
својски заузимаше да покојника из чељусти смрти
избаве.

Особита хвала официрима и подофицирима сто-
јеће војске, као и његовим друговима, који на
глас смрти похиташе да покојника ожалје и ред
му учине, — не мања хвала и онима, што у при-
помоћ ових прискочише и у свему једнако учес-
твоваше.

Остајемо захвални и вјечито благодарни: Це-
клињанима, Ђуботинјанима, Подгоричанима, Го-
ричанима, Курињанима, Врањинашима, Барани-
ма, Буковичанима, Брђељанима Трнољанима,
Дупиљанима, Сотонићима, Глуходољанима, Лим-
њанима, Бољевићима, Годинјанима, Крнчанима,
Вучедабићима, Драчевичанима, Горњим и Доњим
Шестанима, који су погребу учествовали и по-
којника пријатељски ожалили.

Веома смо захвални свијема онијема, који нам
било телеграфично било писмено саучешће из-
јавише.

Хвала браћи Сеочанима, који на глас смрти
похиташе да покојниково тијело срету, те га на
достојан начин као брата ожалише.

Сеоца, 2. окт. 1909. г.

Ожалошћени: супруга **Стакица**; брат оф.
Лабуд; сестре: **Милица**, **Марија** и **Стакица**;
снаха: **Стана**; синови: **Ристо**, **Нико**, **Шпиро**
и **Митар Дабановићи**. Р. 314. број 1,1

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ

Приликом смрти мога непрежаљеног оца

† Крста Јаковова Вујичића

официра

који се после дугог боловања 20. септембра
ов. год. у 73. години свога живота пресели у
вјечност; сматрам за особиту дужност онјем
изјавити најтопанију благодарност свим, који су
ми изјавили саучешће у мојој превеликој жа-
лости, било својим личним присуством, који су
увеличали спровод, било телеграфским путем.

На првом мјесту извјашујем најтопанију бла-
годарност Министру војном г. бригадиру Митру
Мартиновићу и г. бригадиру Милутину Николићу,
који нам телеграфским путем изјавише своје
саучешће. Тако исто најсрдачније захваљујем
г. г. докторима: Кујачићу и Стринићу, који су се
својски трудили око покојника у његовој бо-
лести.

Хвала најсрдачније свјештеницима: Ђуру Ко-
вачевићу и Ивану Копривици. Хвала учитељу
Николу Кујачићу, који је покојника допратио са
ученицима до вјечне му куће и ту се са покој-
ником опростио дирљивим говором.

Велика хвала главарима граховским: г. г. ком.
Сави Ковачевићу, ком. Спасоју Булајићу, кап.
Петру Ковачевићу, потком. Новини Булајићу,
бат. барјактару Годору Булајићу, нар. посланику
Симу Ковачевићу, потпоручику Мирку Булајићу,
Боју Самарићу и у опште брацка хвала свјем пле-
меницима, који онако у великом броју испрати-
ше покојника до вјечне му куће.

Брацка г. кап. Ђоку, Николи и Гишану Перо-
вићима с Рудинјанима; барјактару Стевану Мир-
ковићу и Луци Драганићу, који у великом броју
са својим браћевницима увеличаше спровод
покојника.

Особита хвала г. г. потпоручику Булајићу и
Петру Вукаловићу, који су неуморни труд уло-
жили да спровод буде што лијепши и величан-
ственији.

Опет доживотна хвала свима и свакоме, који
ми на којим начином изјавише своје саучешће
у мојој превеликој жалости.

У Грахово (Миротински Долови). 25. сеп. 1909.

Ожалошћени син: **Васо Крстов Вујичић** са
браћством. Р. 260. број 564 1,1

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ

Приликом смрти нашег никад непрежаљеног
сина односно брата

† Марка Петрова Мићуновића

Који се на 19. септембра после дванајесто-
дневног тешког боловања пресели у вјечност у
25. години у највећем цвјету свога живота те
га матер земља уграби као јединца из рука сво-
јих родитеља.

Сматрамо за дужност захвалити г. г. докторима
Перезићу и Котићу, који не жалише труда да
покојнику укажу помоћ.

Хвала поткомандиру Вујачићу са Никшићима;
официру Мићу Вукотићу, потпоручику Коваче-
вићу, барјактару Абрамовићу с Коцањанима; ко-
мандирима Мићуновићу и Томановићу, поручни-
ку Мићуновићу потпоручику Вујачићу, барјак-
тару Буторовићу са Штедињанима; потпоручни-
ма Самарићу и Ковачевићу, официру Пековићу,
барјактарима Чолаковићу и Јокићу са Риђанима и
Кушињанима; официру Поповићу, барјактару
Драгу Кривокапићу с Клањанима;

Командиру Мићуновићу, потпоручику Мићуно-
вићу са Трепчананима и Рудинјанима Свјештени-
ку Мрваљевићу, који је покојнику извршио об-
реде свете православне цркве, учитељу Крпе-
вићу који се са покојником посљедњи пут на гробу
опростио дирљивим говором. Хвала његовим
друговима и комшијама, који се срдечно око бо-
лесног покојника заузимаше.

И по други пут доживотна хвала свима и сва-
коме, који покојника ожалише, спровод му уве-
личаше и до вјечне га куће испратише те тијем
у неколико нашу превелику тугу ублажише.

Штедим, 20. септембра 1909.

Ожалошћени: отац **Петар**, мајка **Плане** и
сестра **Савица**. Р. 194. број 572 1,1